

**BO`LAJAK O`QITUVCHILARDA KONGRUENTLIK SIFATLARINI SHAKLLANTIRISHNING
ILMIY AHAMIYATI**

Sardor Mirzayev

Qarshi Davlat Universiteti

1-bosqich doktoranti

Annotatsiya: *Kongruentlik sifatлари shakllangan ijodkor o`qituvchining samimiylik bilan to`la. Uning ochiqligi hamkasblari va talabalari bilan har qanday muammolarni muhokama qilishga tayyorligida, "masofadan" voz kechishida, yoshlar bilan "xavfsiz" munosabatlar o`rnatishda namoyon bo`ladi. Maqolada ham bo`lajak o`qituvchilarda kongruentlik sifatlarini shakllantirishning ilmiy ahamiyati haqida so`z yuritiladi.*

Kalit so`zlar: *Kasb, kongruentlik, etika, o`quv, ustoz-shogird, bilim, ko`nikma.*

Bo`lajak o`qituvchilarda kongruentlik sifatlarining shakllanishi o`z kasbiga sodiqlik namunasidir.

Аннотация: *Качества конгруэнтности полны искренности сформированного творческого педагога. Его открытость выражается в готовности обсуждать любые проблемы с коллегами и учениками. Проявляется в отказе от общения «на расстоянии» и установлении «безопасных» отношений с молодежью. В статье также говорится о научной значимости формирования качеств конгруэнтности у будущих учителей.*

Ключевые слова: *Профессия, конгруэнтность, этика, образование, учитель-ученик, знание, умение.*

Abstract: *Congruence qualities are full of sincerity of the formed creative teacher. His openness is reflected in his willingness to discuss any problems with his colleagues and students. It is manifested in the refusal to deal with "at a distance" and the establishment of "safe" relationships with young people. The article also talks about the scientific importance of forming congruence qualities in future teachers.*

Key words: *Profession, congruence, ethics, education, teacher-student, knowledge, skill.*

Kongruentlik⁸⁷ - bu muvofiqlik. Bundan shuni anglatadiki, o`qituvchi qanday bo`lsa, aynan shunday bo`lishi lozim. Bundan tashqari, u boshqa odamlarga bo`lgan munosabatini bilishi kerak. Bu shuningdek, uning haqiqiy his-tuyg`ularini qabul qilishini anglatadi. Bunday xislatli o`qituvchi, u o`z shogirdlari bilan muloqotda ochiq bo`ladi. U o`ziga yoqadigan narsaga qoyil qolishi va uni qiziqtirmaydigan mavzularda suhbatlar paytida zerikishi mumkin. U g`azablangan va sovuq yoki aksincha, sezgir yoki hamdard bo`lishi mumkin. U o`z his-tuyg`ularini o`zinikidek qabul qilganligi sababli, ularni o`quvchilariga bog`lash yoki

⁸⁷ Kongruent (lot. songruens) - mutanosib, mos keladigan, mos keluvchi (Chet el so`zlari lug`ati. M., Rus. yaz., 1989). "Muvofiqlik" atamasi Karl Rojers tomonidan inson hayotidagi "ideal men", "Men" va "tajriba" o`rtasidagi muvofiqlikni tavsiflash uchun kiritilgan.

ular ham xuddi shunday his qilishlarini talab qilishlari shart emas. U tirik inson, dastur talablarining shaxssiz timsoli yoki bilimlarni uzatish uchun uzatish kamari emas.

U hamkasblari bilan bir xil sharoitda ishlab, talabalar bilan muloqot qilishda, ular uchun muvaffaqiyat va rivojlanish vaziyatini yaratishda o'zining mavjudligidan maqsadni aniq tushunadi. Bunday o'qituvchilar o'z kasbida uyg'unlik namunasidir.

Birinchidan, muvaffaqiyat natijasi har doim ikki tomonlama ekanligini ta'kidlash kerak. Bu yerda "o'qituvchi-shogird" tizimidagi ehtiyoj-motivatsion tasodifni (kongruentsiyani), ya'ni har ikki tomonning ijobiy hamkorlikka intilishini, talabalarning birgalikdagi faoliyat maqsadlariga ijobiy munosabatini, adekvat qabul qilishni ta'kidlash kerak. Bunda shakllar, uslublar va usullar, pedagogik muammolarni hal qilish, o'quvchilarning o'z faoliyati natijalarini o'qituvchi tomonidan baholashga ijobiy munosabati, o'qituvchi va talabaning o'zini-o'zi yetarli darajada baholashi, birgalikdagi faoliyat natijasidan qoniqish his qiladi.

Ikkinchi shart - oldingi bosqichda aniqlangan va yuqori darajadagi muvofiqlikka (o'qituvchi va talaba o'rtasidagi haqiqiy o'zaro tushunish) erishishga yordam beradigan moslashuvchan va innovatsion shakllar, ish usullari va usullaridan operativ foydalanish texnologiyasidir. Bu darajada olimlar muvaffaqiyat motivatsiyasining xususiyatlarini, kognitiv va hissiy-irodaviy holatlarni aniqlash uchun psixologik-pedagogik diagnostika kabi usul va usullardan foydalanishni taklif qiladilar. Bu shartda "mehribonlik, e'tibor va g'amxo'rlik ko'rsatish", "ishonch uyg'otish", ishontirish, "ilg'or muvaffaqiyat", "qiziqish uyg'onish", hissiy rag'batlantirish, suhbat usullaridan foydalaniladi. Bu metoddan ko'rgazmalar, tanlovlar, yarmarkalar, ekskursiyalar, kechalar, KVNlarda keng foydalaniladi.

Uchinchi ko'rsatkich - guruhdagi talaba va o'qituvchining ijtimoiy farovonligining yaxshilanishi. Xursandchilik, qoniqish, tan olish, empatik tushunish tajribasi o'quvchini ta'limdagi salbiy holatidan chiqaradi. Bu yerda u yoki bu faoliyat turidagi muvaffaqiyat fakti faol shakllantiruvchi tamoyil bo'lib, haqiqiy muvaffaqiyat ham o'qituvchi, ham talabaning o'zini o'zi anglashining kalitidir.

Demak, muvofiqlikning ijobiy rolining tarkibiy qismlari o'qituvchining muvaffaqiyatga motivatsiya darajasini va jamoada, jamiyatda o'zini o'zi anglash va o'zini o'zi tasdiqlash darajasini oshirishda ifodalanadi. Ijtimoiy farovonlikni yaxshilash bilan o'qituvchi o'z-o'zini tartibga solish bo'yicha tajriba orttiradi.

Biz hamisha o'qitish haqida gapirganimizda, ta'limdagi faoliyatimizda o'qituvchi va talabalar o'rtasidagi muntazam ta'lim o'zaro munosabatlari haqida ko'p mulohaza qilamiz. Turli tashkiliy shakllar doirasida, xususan, ma'ruzalarda o'qituvchi va talabalar bir ma'lum bir tarzda o'zaro ta'sir qiladi. Bunday o'zaro ta'sirning atributi akademik fanning predmetidir. Mavzu - tadqiqotchi, tegishli profildagi mutaxassis ko'radigan dunyoning o'sha qismidagi voqelikning ilmiy g'oyasi.

O'qituvchining ham, o'quvchilarning ham ta'lim jarayonidagi faoliyati bitta mavzuga ega - o'quv fanining predmetidir. Bu fakt ta'lim jarayonining muvofiqligining birinchi belgisi - predmet muvofiqligini qayd etish imkonini beradi. Bu ikki faoliyatning xususiy mutanosibligidan, mavzudagi mutanosiblikdan dalolat beradi.

Ta'lim jarayonida fan bo'yicha mutanosiblikning mavjudligi, bu hali faoliyatning ikki turi, o'qituvchi faoliyati va talabalar faoliyatining to'liq mutanosibligining kafolati emas. Ikki faoliyat diqqat markazida mutanosib bo'lmasligi mumkin. Bu, agar o'qituvchi ta'lim jarayonida "bilimni o'quvchilarga bilish va uzatish" maqomida qatnashsa sodir bo'ladi. Bunda o'qituvchi fan fanini o'rganishga yopiq bo'ladi. U bilganini biladi va efirga uzatadi. O'quvchilar esa bilishmaydi, balki o'qituvchidan "o'rganadilar". Talabalar va o'qituvchilarning faoliyati ko'p qirrali.

Bundan tashqari, bu ikki faoliyat intensivlikda farq qilishi mumkin. Masalan, ma'ruzani olaylik. O'qituvchi va o'quvchilarning holatini keskinlik nuqtai nazaridan solishtirish mumkinmi? Qoida tariqasida, yo'q. Lekin, ehtimol, ha. Ehtimol, bunday o'quv jarayonlari o'quv amaliyotida sodir bo'ladi, bunda o'qituvchi ham, o'quvchilar ham birgalikdagi faoliyatga shunchalik ishtiyoqlidirki, endi talabalar o'qituvchi kabi intensiv ishlamaydi deb aytish mumkin emas.

Xulosa qilib, ta'lim jarayonida ikki turdagi faoliyatning mutanosibligini hisobga olgan holda, biz parametrlar bo'yicha ushbu mutanosiblikning uchta turini ajratamiz: aniqlik, yo'nalish va intensivlikdir.

Ushbu masala nuqtai nazaridan, yo'nalish bo'yicha mutanosiblik muammosi ko'rsatilgan. Ta'lim jarayonini tashkil etishda an'anaviy pedagogik yondashuvni engib o'tgan taqdirda bu muammoni hal qilish mumkin. Masalan, Santyago bilim nazariyasi [1, 2] asosida ishlab chiqilgan ta'limning tizimli paradigmasiga muvofiq, o'qituvchi va o'quvchilarning ko'p yo'nalishli harakatlari muammosi mavjud emas. U o'qituvchi o'quvchilarga bilimdon va o'qituvchi ro'lida emas, balki tadqiqotchi ro'lida ko'rinadiganligi sababli paydo bo'lmaydi. Uning uchun ham, talabalar uchun ham fanning predmeti tubdan noma'lumdir. Voqelik haqidagi barcha ma'lum ilmiy g'oyalar haqiqat maqomida emas, balki bilim quroli sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu vositalar tadqiqotchilar tomonidan doimiy ravishda takomillashtirilmogda va haqiqat har doim ufqdan tashqarida qoladi.

ADABIYOTLAT RO`YHATI:

1. Карякин Ю.В. КОНГРУЭНТНОСТЬ КАК ХАРАКТЕРИСТИКА УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА // Современные наукоемкие технологии. – 2007. – № 3. – С. 36-37;

2. Карякин Ю.В. Сантьягская теория познания как фактор перестройки образования/ Фундаментальные исследования 2/2005, с. 110-112. Международный симпозиум, 2004. Потаи (Тайланд).

3. Карякин Ю.В. Высшее образование: XXI век. Учебный процесс как предмет науки/ Научное обеспечение системы повышения квалификации кадров: Межвузовский сборник научных трудов. - Вып. 8/ Под. ред. Д.Ф.Ильясова. - Челябинск: Изд-во «Образование», 2005. С. 191-209.